

Поскольку перечисленные качества и навыки не всегда присутствуют у будущих педагогов, необходимо прилагать соответствующие усилия по их формированию. Считаем необходимым подчеркнуть важность и необходимость присутствия в учебных планах педагогических специальностей достаточного количества дисциплин социо-гуманитарного цикла, и как обязательный – курс «Этика». Это даст возможность высшим учебным заведениям, готовящих будущих педагогов, не просто ввести их в профессию, но и сделать из них высококвалифицированных профессионалов, которые были бы способны качественно работать в мультикультурном окружении, готовя подрастающее поколение к взаимодействию в условиях мультикультурного общества.

Список использованных источников

1. Поштарева Т. В. Форсирование этнокультурной компетентности учащихся в полиэтнической образовательной среде: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – Владикавказ, 2009. – 383 с.
2. Бикитеева Р. Р. Формирование межкультурной компетентности студента: личностно-смысловой аспект: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Оренбург, 2007. – 188 с.
3. Янкина Н. В. Формирование межкультурной компетентности студента университета: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08. – Оренбург, 2006. – 360 с.
4. Джалалова А. А. Мультикультурная компетентность русскоязычных учителей в образовательной среде Эстонии: дис. канд. психол. наук: 19.00.07. – Санкт-Петербург, 2009. – 228 с.
5. Белогулов А. Ю. Реализация компетентностного подхода в образовательном процессе / А. Ю. Белогулов // Педагогика. – 2013. – №3. – С.104.
6. Палаткина Г. В. Проблемы мультикультурного образовательного пространства // Педагогические проблемы становления субъектности школьника, студента, педагога в системе непрерывного образования: сб. науч. и метод. тр. – Волгоград, 2001. – С.22–26.
7. Дмитриев Г. Д. Многокультурное образование / Г. Д. Дмитриев. – М.: Народное образование, 1999.
8. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения. – М.: Педагогика, 1981. – 186 с.
9. Толерантность в современном обществе: опыт междисциплинарных исследований: сборник научных статей / под научн. ред. М. В. Новикова, Н. В. Нижегородцевой. – Ярославль: Изд-во ЯГПУ, 2011.

References

1. Poshtareva T. V. Forsirovanie etnokul'turnoj kompetentnosti uchashchihhsya v poliehtnicheskoj obrazovatel'noj srede: dis. ... d-ra ped. nauk: 13.00.01. – Vladikavkaz, 2009. – 383 s.
2. Bikiteeva R. R. Formirovanie mezhkul'turnoj kompetentnosti studenta: lichnostno-smyslovoj aspekt: dis.... kand. ped. nauk: 13.00.01. – Orenburg, 2007. – 188 s.
3. Yankina N. V. Formirovanie mezhkul'turnoj kompetentnosti studenta universiteta: dis. ... d-ra ped. nauk: 13.00.08. – Orenburg, 2006. – 360 s.
4. Dzhahalova A. A. Mul'tikul'turnaya kompetentnost' russko-yazychnyh uchitelej v obrazovatel'noj srede Ehstonii: dis. kand. psihol. nauk: 19.00.07. – Sankt-Peterburg, 2009. – 228 s.
5. Belogurov A. Yu. Realizaciya kompetentnostnogo podhoda v obrazovatel'nom processe / A. Yu. Belogurov // Pedagogika. – 2013. – №3. – S.104.
6. Palatkina G. V. Problemy mul'tikul'turnogo obrazovatel'nogo prostanstva // Pedagogicheskie problemy stanovleniya sub'ektnosti shkol'nika, studenta, pedagoga v sisteme nepreryvnogo obrazovaniya: sb. nauch. i metod. tr. – Volgograd, 2001. – S.22–26.
7. Dmitriev G. D. Mnogokul'turnoe obrazovanie / G. D. Dmitriev. – M.: Narodnoe obrazovanie, 1999.
8. Lerner I. Ya. Didakticheskie osnovy metodov obucheniya. – M.: Pedagogika, 1981. – 186 s.
9. Tolerantnost' v sovremenom obshchestve: opyt mezhdisciplinarnyh issledovaniy: sbornik nauchnyh statej / pod nauchn. red. M. V. Novikova, N. V. Nizhegorodcevoj. – Yaroslavl': Izd-vo YAGPU, 2011.

Lavrynenko S. O., Ph.D., assistant professor of the department of philosophy and political science Kirovograd State Pedagogical University named after Volodymyr Vinnichenko (Ukraine, Kropivnitskiy), svetlana.lavrynenko@mail.ru

Theoretical aspects of the formation of multicultural competencies of future teachers in the course of studying the course «Ethics»

In this article the author considers the questions of formation of multicultural competence of the future teachers of teachers in the process of studying the course «Ethics». The theoretical bases of the study was the work of the leading Ukrainian, Russian and Western theorists in the field of multicultural competencies of future problems uchitety. And also, the theoretical foundations of ethics as a science and its influence in the process of formation of the future teacher professionally. The author puts the following tasks: 1) to analyse approaches to the study of multicultural competence of westerns and domestic authors; 2) to identificate of problems arising in the process of multicultural competence formation; 3) to disclose of principles the pedagogical humanism pedagogical tolerance. The author makes conclusion about necessity of development of educational technologies, tools, and methods of forming such qualities of future teachers that will enable them to competently and effectively implement the educational process in the framework of a multicultural environment.

Keywords: multicultural competence, future teacher, pedagogical humanism, teaching tolerance, educational environment, ethics.

Лавриненко С. О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії та політології, Кіровоградський державний педагогічний університет ім. Володимира Винниченка (Україна, Кропивницький), svetlana.lavrynenko@mail.ru

Теоретичні аспекти формування мультикультурних компетенцій майбутніх вчителів в процесі вивчення курсу «Етика»

Автор розглядає питання формування мультикультурних компетенцій майбутніх педагогів у процесі вивчення курсу «Етика». Теоретичними засадами дослідження були роботи провідних українських, російських та західних теоретиків у галузі проблем мультикультурних компетенцій майбутніх учителів. А також, теоретичні основи етики як науки та її вплив на процес професійного становлення майбутнього педагога. Автор ставить наступні задачі: 1) аналіз підходів до вивчення мультикультурної компетенції як західних, так і вітчизняних авторів; 2) виявлення проблем, виникаючих у процесі формування мультикультурної компетенції; 3) розкриття таких принципів гуманізму та педагогічної толерантності. Автор робить висновок про необхідність розвитку освітніх технологій, засобів та методів формування таких якостей у майбутніх педагогів, які дозволять їм грамотно та ефективно реалізувати освітній процес у рамках мультикультурного середовища.

Ключові слова: мультикультурна компетенція, майбутній педагог, педагогічний гуманізм, педагогічна толерантність, освітнє середовище, етика.

УДК 378.016:94

Роговенко М. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
філософії права та юридичної логіки,
Національна академія внутрішніх справ
(Україна, Київ), m_rohovenko@ukr.net

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ ТА ЦІННОСТЕЙ У КУРСАНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

Розглядаються основні засоби формування моральних принципів та цінностей у курсантів на заняттях з філософсько-правових дисциплін. З'ясовано сутність та розкрито зміст понять гуманізму, честі, гідності, справедливості.

Ключові слова: моральні принципи, моральні цінності, інтерактивні технології, професійно-етичні вимоги.

Реформа правоохоронних органів потребує оновлення свідомості працівників органів внутрішніх справ, прагнення до морального самовдосконалення, глибокого розуміння своєї ролі і відповідальності за прийняті рішення та результати діяльності.

У зв'язку з вищезазначеним, одним з основних завдань профільних вузів МВС є формування особистості шляхом патріотичного, правового виховання, утвердження в учасників освітнього процесу соціальної

активності, громадянської позиції та відповідальності, моральних принципів та цінностей.

Цінності для буття людини мають основоположний характер. Аналіз філософських, психологічних джерел дає підстави стверджувати, що в основу поняття «цінність» покладено наявність у певних предметах, явищах, довколишній природі ознак і властивостей, які відображають їхню значимість для людини чи суспільства, тобто якість чи властивість предметів, явищ, котрі становлять актуальну потребу особистості. Ступінь моральної самосвідомості працівників органів внутрішніх справ великою мірою залежить від укоріненості в їх психіці стійких орієнтацій на моральні принципи та цінності. Моральні цінності справляють вплив на свідомість і поведінку людини лише в тому разі, якщо вини глибоко усвідомлюються особистістю і виступають в якості моральних потреб [4]. Водночас, як наголошує В. Кремень, світ цінностей – це передусім світ культури, духовності людини, її моральної свідомості [5].

Як свідчить практика, незважаючи на процеси реформування, далеко не кожна особа, яка вступає до лав поліції, є зразком високої культури. Тому процес морального становлення майбутнього працівника поліції має починатися ще з часу навчання у вузі, бути безперервним, поєднуватись з його професійним зростанням і ґрунтуватись на таких моральних принципах та цінностях як гуманізм, справедливість, обов'язок, честь, совість, гідність, скромність, працьовитість, мужність, моральний ідеал. У моральній свідомості працівника поліції ці принципи та цінності мають складати цілісне утворення. І педагогу в цьому процесі відводиться особлива роль.

Проблема морального виховання особистості була і залишається в центрі уваги вчених та філософів – В. Соловйова, А. Комарової, С. Кримського, Л. Рубінського, Є. Бабосова, Л. Губерського, Т. Аболіної, В. Єфіменка, О. Лінчук, О. Бандурки та ін.

Зокрема, Т. Аболіна, В. Єфіменко, О. Лінчук розглядають мораль як особливе явище і форму суспільної свідомості, роль морального фактора у становленні людської особистості. Л. Рубінський досліджує загальні питання управління процесом морального виховання особистості, показує шляхи підвищення ефективності виховної роботи, характеризує виховні можливості навчання в умовах організації самовиховання. Є. Бабосов та Л. Губерський показують головні шляхи і засоби морального оновлення духовного життя суспільства. Над сучасними підходами до організації педагогічного процесу в загальноосвітній школі та вищих навчальних закладах працювали А. Булда, О. Журба, Т. Ільїна, М. Кларіна, О. Кожем'яка, І. Лернер, О. Пехота, А. Кіктенко, О. Любарська, Л. Пироженко, О. Пометун, Г. Селевко, С. Сисоєва. Зокрема, О. Пехота, А. Кіктенко, О. Любарська розкривають дидактичні можливості та особливості організації освітніх технологій в педагогічному процесі. А. Булда та О. Журба показують роль і місце курсу етики та основні методичні умови організації пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання етики. О. Бандурка досліджує теоретичні основи та етичні засади правоохоронної діяльності.

Огляд проблеми дослідження засвідчує, що питанням методики організації формування моральних

принципів та цінностей на заняттях з філософсько-правових дисциплін приділяється недостатня увага.

Мета дослідження – показати основні засоби формування у курсантів моральних принципів та цінностей у процесі навчання філософсько-правових дисциплін.

Аналіз літературних джерел та досвід практичної роботи свідчить, що з метою формування у курсантів моральних принципів та цінностей, моделей діяльності й поведінки, які відповідають потребам сучасного українського суспільства, у процесі навчання філософсько-правових дисциплін необхідно застосовувати системний діяльнісний підхід. Він передбачає розгляд процесу навчання як активної діяльності тих, хто навчається. Як зазначають А. Булда та О. Журба, діяльнісний підхід у навчанні реалізується, якщо основним елементом занять є самостійне, індивідуальне чи групове виконання пізнавальних завдань на основі застосування новітніх технологій, зокрема інтерактивних [2]. О. Пометун підкреслює, що інтерактивні технології допомагають викладачеві зробити процес навчання цікавим, різноманітним, ефективним для процесу формування моральних принципів та цінностей [7].

Особливе значення для майбутнього правоохоронця має принцип гуманізму. Розкриваючи зміст принципу гуманізму, слід підкреслити, що поняття «гуманізм» (від латинського «humanitas») означає – людська природа, людська гідність, людяність, ласкавість, привітливність, доброта, духовна культура, освіта, витонченість, вихованість [8].

З'ясовуючи сутність принципу гуманізму під час семінарського заняття на тему «Філософія, її світоглядно-гуманістичний сенс та призначення», викладач повинен наголосити, що гуманізм є типом філософського світогляду. У філософії в це поняття вкладають розуміння людини як найвищої цінності. З метою опрацювання змісту поняття «гуманізм», викладач може запропонувати курсантам розглянути уривок із поезії Л. Забашти «Людина починається з добра...», застосовуючи інтерактивну технологію «Синтез думок». Сутність її полягає у спільному пошуку групами (5 – 6 груп) узгодженого рішення щодо найкращих людських якостей, що лежать в основі гуманізму. Крім цього, призначаються експерти. Група експертів складає свій варіант виконання завдання. По завершенні роботи представники від кожної робочої групи на аркушах паперу роблять підсумковий запис. Потім беруть участь у наданні слова доповідачеві від кожної групи. Експерти фіксують спільні погляди і пропонують узагальнену відповідь.

Запропоноване завдання допомагає осмислити курсантам сутність принципу гуманізму. Гуманізм як моральний принцип зводиться не тільки до людинолюбства, але і у поетапному прагненні робити людям добро, визнавати за кожною людиною права на свою думку, вчинок, особисті схильності, ставитись до людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості і безпеки як до найвищої соціальної цінності. Курсанти повинні прийти до висновку, що для майбутнього правоохоронця принцип гуманізму має основоположне значення, оскільки він торкається практично всіх галузей права і правоохоронної діяльності.

Формуванню моральних цінностей, зокрема честі, гідності, совісті сприяє і загальногрупове обговорення

етичних поглядів Конфуція, Сократа, Аристотеля під час семінарського заняття на тему «Історичні типи філософської думки» (Філософія Стародавнього Китаю, Антична філософія). З цією метою, викладач може застосувати технологію колективно-групового навчання «Мікрофон», що надає можливість кожному курсантові висловити свою думку стисло та переконливо. Отримуючи «уявний» мікрофон курсанти висловлюють свою позицію щодо етичних поглядів Конфуція та підкреслюють, що в центрі вчення Конфуція знаходиться людина, її розумовий і етичний розвиток та поведінка. Також курсанти наголошують, що головну увагу філософ приділяє вихованню ідеальної, благородної, шляхетної людини.

Переходячи до з'ясування сутності поняття «честь», викладач зауважує, що шляхетність, внутрішня моральна гідність є складовими честі. Честь – це сукупність вищих моральних принципів, якими людина керується у своїй громадській і особистій поведінці [5]. О. Бандурка зазначає, що майбутніх працівників органів внутрішніх справ честь найбільшим чином виявляється в єдності слова і справи та обумовлює сумлінне виконання ними своїх громадських прав і обов'язків [1].

Особливе значення для формування моральних цінностей має і аналіз поняття «благородна людина» за Конфуцієм. Виступаючи активними учасниками пізнання, курсанти повинні самостійно охарактеризувати вищезазначене поняття та розкрити основну його сутність – людяність. Конфуцій поняття людяності пояснює так: «Людина, наділена людяністю, володіє п'ятьма якостями: вона чемна, великодушна, чесна, старанна і добра. Той, хто чемний в обігу, уникає образ. Той, хто великодушний, поверне до себе людей. Той, хто чесний, користуватиметься довірою інших. Той, хто старанний, доб'ється успіху. Той, хто добрий, зможе використовувати людей на службі» [3].

Наступним етапом заняття є аналіз філософських поглядів Сократа, де викладач може запропонувати курсантам розкрити зміст поняття «гідність». Гідність витлумачується як усвідомлення людиною свого значення, як позитивні моральні якості людини, честь, достойність. Людська гідність – це визнання за кожним його цінності як людини. При цьому курсантів необхідно підвести до висновку, що в центрі уваги філософських поглядів Сократа знаходиться людина. Завдяки роздумам мислителя в новому світлі постає принцип самопізнання. Виходячи із зазначеного, викладач повинен націлити курсантів на те, що знання про себе є одночасно вихованістю, здатністю будувати вчинки за ідеалами справедливості, добра, краси. Це усвідомлення людиною своєї громадської ваги, громадянського обов'язку, самоповаги, власного «Я». Саме ці моральні якості є необхідними для формування особистості гідності майбутніх правоохоронців – захисників прав і свобод людини.

Застосування інтерактивних методів є доцільним і під час аналізу етичних поглядів Аристотеля. Характеризуючи соціальну природу етичних поглядів філософа, курсанти повинні дійти висновку, що чесноти не можуть проявлятися в людині, ізольованій від суспільства. Тільки в суспільстві людина веде моральне життя й люди виробляють поняття добра та зла згідно з образом життя, яке вони ведуть. Для майбутніх

правоохоронців такі висновки є досить актуальними. Так, О. Бандурка підкреслює, що на працівників поліції покладені важливі соціальні обов'язки, виконання яких потребує не тільки спеціальних знань, але й високих моральних якостей. Гуманність, чесність, гідність, честь, справедливість – основні професійно-етичні вимоги, яких повинен дотримуватися працівник органів внутрішніх справ під час виконання своїх професійних обов'язків [1].

Справедливість – головний моральний принцип особистості працівника поліції. Формування принципу справедливості можна продемонструвати на основі теми семінарського заняття з філософії права «Правова аксіологія: ціннісні основи права». Слово «справедливість» походить від давньогрецького *dike*, що первісно означало «звичай, спосіб життя», а пізніше «правильний, належний звичай» та латинського *ius* (звідси *justia*), що означає «право» (правий, правда). Справедливість – правильне, об'єктивне, неупереджене ставлення до кого-, чого-небудь [6]. Розкриваючи зміст принципу справедливості, викладач застосовує інтерактивну технологію «Пошук інформації». З цією метою курсанти об'єднуються у п'ять груп. Для груп розробляються запитання, зокрема: «Яке місце посідає справедливість у системі вищих цінностей?», «Який зв'язок між справедливістю і поняттям суспільного ідеалу?», «Яке місце відведено справедливості у філософських роздумах античних філософів?», «Які властивості справедливості є загально визнаними у сучасній філософській думці?», «Які ознаки та принципи справедливості обстоює сучасна філософська думка?» та ін. Відповіді на вищезазначені запитання курсанти можуть знайти в дидактичних матеріалах, заздалегідь підготовлених викладачем, підручниках, мережі Internet. Далі визначається час на пошук та аналіз інформації, а наприкінці семінарського заняття заслуховуються повідомлення від кожної групи.

Застосування інтерактивної методики сприяє з'ясуванню місця справедливості в структурі людської діяльності і, зокрема, правоохоронній. Курсантів необхідно підвести до висновку, що справедливість – одна із головних умов забезпечення правопорядку і законності. Під час виконання своїх обов'язків співробітнику органів внутрішніх справ необхідно завжди пам'ятати, що перш за все законність повинна виступати як засіб встановлення справедливості. Справедливий працівник має бути настроєним проти будь-якого порушення прав і свобод людини, беззаконня, безвідповідальності, користолюбства і розкрадання та будь-яких відхилень від моральних принципів розподілу прибутків і благ [1].

Висновки. Таким чином, прогресивним змінам у реформуванні органів внутрішніх справ буде сприяти формування моральних принципів та цінностей у майбутніх правоохоронців ще з часу навчання у вузі. Професіоналом в органах внутрішніх справ можна стати тільки за умови прагнення до морального самовдосконалення, розуміння соціальної значимості своєї ролі, своєї відповідальності як працівника правоохоронної системи. Діяльнісний підхід у процесі навчання філософсько-правових дисциплін дає простір для самовираження, стимулює самостійність та активність курсантів, потребу у формуванні моральних принципів та цінностей, необхідних у майбутній професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ: Навч. посібник. – Харків: Вид-во УВС, 2001. – 220 с.
2. Булда А. А., Журба О. В. Методика організації пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання етики: навчально-методичний посібник для вчителів та студентів / Анатолій Андрійович Булда, Ольга Володимирівна Журба. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 226 с.
3. Данильян О. Г. Філософія: підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – Х.: Право, 2013. – 432 с.
4. Етика: Навч. посібник / Т. Г. Аболіна, В. В. Єфименко, О. М. Лінчук та ін. – К.: Либідь, 1992. – 328 с.
5. Кремень В. Г. Філософія людини центризму в освітньому просторі / В. Г. Кремень. – 2-е вид. – К.: Т-во «Знання» України, 2010. – 520 с.
6. Новий тлумачний словник української мови. У трьох томах. – Т.3. – К.: Видавництво «Аконіт», 2005. – 862 с.
7. Пометун О. І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
8. Трофимчук М. Латинсько-український словник / М. Трофимчук, О. Трофимчук. – Львів: ЛБА, 2001. – 694 с.

References

1. Bandurka O. M. Profesiina etyka pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav: Navch. posibnyk. – Kharkiv: Vyd-vo UVS, 2001. – 220 s.
2. Bulda A. A., Zhurba O. V. Metodyka orhanizatsii piznavalnoi diialnosti uchniv u protsesi navchannia etyky: navchalno-metodychni posibnyk dlia vchyteliv ta studentiv / Anatolii Andriiiovych Bulda, Olha Volodymyrivna Zhurba. – K.: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2012. – 226 s.
3. Danylian O. H. Filosofiia: pidruchnyk / O. H. Danylian, O. P. Dzoban. – Kh.: Pravo, 2013. – 432 s.
4. Etyka: Navch. posibnyk / T. H. Abolina, V. V. Yefymenko, O. M. Linchuk ta in. – K.: Lybid, 1992. – 328 s.
5. Kremen V. H. Filosofiia liudyno tsentryzmu v osvithnomu prostori / V. H. Kremen. – 2-e vyd. – K.: T-vo «Znannia» Ukrainy, 2010. – 520 s.
6. Novyi tлумачnyi slovnyk ukrainskoi movy. U trokh tomakh. – T.3. – K.: Vydavnytstvo «Akonit», 2005. – 862 s.
7. Pometun O. I. ta in. Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnologii navchannia: Nauk. metod. posib. / O. I. Pometun, L. V. Pyrozhenko. Za red. O. I. Pometun. – K.: Vydavnytstvo A.S.K., 2004. – 192 s.
8. Trofymchuk M. Latynsko-ukrainskyi slovnyk / M. Trofymchuk, O. Trofymchuk. – Lviv: LBA, 2001. – 694 s.

Rohovenko M. M., Ph.D, associate professor of philosophy of law and legal logic, National Academy of Internal Affairs (Ukraine, Kyiv), m_rohovenko@ukr.net

Formation of moral principles and values of the students on classes of philosophical and legal disciplines

The author shows the main tools of formation of moral principles and values of the students on classes of philosophical and legal subjects. The essence and the content of the concepts of humanism, honour, dignity and justice are shown in the article.

Keywords: moral principles, moral values, interactive technology, professional and ethical requirements.

* * *

УДК 140.8

Новіков Г. Б., викладач кафедри методології науки і міжнародної освіти, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), novikofff@gmail.com

Від низової ініціативи до локальної спільноти в університеті

Здійснено дослідження особливостей низових ініціатив та локальної спільноти університету. Низова ініціатива розглядається як передумова виникнення локальної спільноти. Доведено, що рух від низової ініціативи до локальних спільнот створює підстави для розвитку місцевого самоврядування,

а далі і суспільного самоуправління у формі практичної всезагальності. Такий розвиток в потенціалі робить зайвим будь-які формальні та професійні структури управління і дає підстави вести мову про постдержавний етап розвитку суспільства.

Ключові слова: низова ініціатива, локальна спільнота, університет, постдержавність.

Осінь 2014 року для одного з провідних ВНЗ України стала «чорною». Університет захлеснула хвиля кримінальних подій. Повідомлення про крадіжки ноутбуків, велосипедів, бійки та розбійні напади з'являлися практично щодня. Профільні підрозділи вишу (ДНД, служба безпеки, Департамент навчально-виховної роботи) пропонували не хвилюватися, поліція рапортувала про те, що ситуація під контролем, але повідомлення про нові протиправні дії на території кампусу продовжували надходити регулярно.

Після чергового нападу на студента, в соціальних мережах розпочала роботу ініціативна група, яка взяла відповідальність за забезпечення безпеки на себе. Контакти оперативної групи були розміщені у мережі, її активісти почали патрулювання території кампусу, а також виступили ініціаторами активної громадської дискусії про ефективність профільних служб. Паралельно волонтерами велася активна робота з медіа (результат: 3–4 замітки у помітних міських ЗМІ) і лідерами думок у facebook (результат: реакція заступника міністра МВС). Всі ці активності дозволили до кінця осені принципово та якісно змінити, переламати ситуацію: кількість патрулів поліції збільшилася, кількість повідомлень про правопорушення різко скоротилася, необхідність у продовженні роботи самооборони ВНЗ відпала.

Це була класична ініціатива знизу. У термінології сучасного західного суспільствознавства: grassroots (укр.: «коріння трави»).

Це одна, на цей раз екологічна, низова ініціатива, має назву «Чиста Поляна» (одна з відмінних рис низових ініціатив – очевидні назви, які відразу повідомляють про суть руху). Метою даної низової ініціативи стала боротьба за чистоту культурного для студентів місця – скверу Поляна. Добровольці низової ініціативи «Чиста Поляна» організували збір грошей на розвиток інфраструктури скверу (встановлення нових смітників, лавок), а також ініціювали діалог з профільними службами ВНЗ, відповідальними за чистоту території скверу (дирекція студентського містечка).

В результаті громадські гроші дійсно були витрачені на смітники, профільні служби дійсно стали працювати ефективніше, а Поляна дійсно стала чистішою. Варто зазначити, що двома роками раніше, іншою низовою ініціативою було попереджено незаконне будівництво на місці скверу Поляна – волонтери спалили паркан забудовників і змусили тодішню владу міста виступити гарантом недоторканності де-юре не належної до кампусу території. Дія, можливо, була і на грані припустимого, але визначальним був фактор часу та блискавичної реакції.

Інші низові ініціативи, про які згадаємо лише побіжно: спроба при фактично нульовому бюджеті провести до Київської міської ради представника територіальної громади; примус «жовтої» профспілки до адекватної фінансової звітності; створення інтернет-платформи «Бюро знахідок» для пошуку зниклих на